

APEK

Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije

Stegne 7, p. p. 418

1001 Ljubljana

telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01

e-naslov: info.box@apek.si, http://www.apek.si

davčna št.: 10482369

Številka: 300-110/2005/5

Datum: 2.11.2005

Sklic:

Datum:

Osnutek ukrepa v skladu s 95. členom ZEKom

Na podlagi 22., 23., 24., 26., 27. in 117. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04 in 86/04), določb Splošnega akta o določitvi upoštevnihi trgov (Uradni list RS, št. 77/04) ter ob uporabi določb Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 22/05 – UPB1) v zvezi z analizo upoštevnihi trga Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg), Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije po uradni dolžnosti izdaja družbi Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Zoran Thaler, naslednjo

ODLOČBO

1. Družba Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, je na upoštevnihi trgu Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo.

2. Družbi Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, se naloži obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, v okviru katere:

- ugodi vsem razumnim zahtevam za dostop do omrežnih elementov oziroma naprav v okviru svojega javnega mobilnega telefonskega omrežja, ki so nujno potrebni za zaključevanje govornih klicev v tem omrežju (1. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
- zagotovi odprt operaterski dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih pomembnih tehnologij, ki so nujno potrebni za zaključevanje govornih klicev v tem omrežju (5. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
- zagotovi operaterski dostop do sistemov za podporo obratovanju ali podobnih sistemov programske opreme, ki so potrebni za zagotovitev pravične konkurence pri izvajanju storitve zaključevanja govornih klicev v tem omrežju (8. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
- se v dobri veri pogaja z operaterji, ki zahtevajo dostop do javnega mobilnega telefonskega omrežja zaradi zaključevanja govornih klicev v tem omrežju (2. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),

–ne zavrne že odobrenega dostopa do javnega mobilnega telefonskega omrežja v delu, ki je potreben zaradi zaključevanja govornih klicev v tem omrežju (3. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom).

3. Družbi Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, se naloži obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, v okviru katere:

- zagotavlja enakovredne pogoje zaključevanja govornih klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju v enakovrednih okoliščinah za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve (1. točka drugega odstavka 24. člena ZEKom) ter
- zagotavlja drugim operaterjem enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z zaključevanjem govornih klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju pod enakimi pogoji kot za svoje storitve (2. točka drugega odstavka 24. člena ZEKom).

4. Družbi Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, se naloži obveznost zagotavljanja preglednosti, v okviru katere objavi na svoji spletni strani pogoje (tehnične specifikacije, cene in druge pogoje), ki jih je potrebno izpolniti za dostop do svojega javnega mobilnega telefonskega omrežja, za zaključevanje govornih klicev v tem omrežju, v roku 90 dni od dokončnosti te odločbe (prvi odstavek 23. člena ZEKom).

5. Družbi Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana, se naloži obveznost cenovnega nadzora (27. člen ZEKom), v okviru katere:

- postopoma znižuje ceno zaključevanja govornih klicev iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji v svoje omrežje, pri čemer mora slediti dinamiki sprememb cen zaključevanja govornih klicev iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji v javno mobilno telefonsko omrežje družbe Mobitel d.d., Vilharjeva 23, Ljubljana.
- oblikuje cene zaključevanja vseh vrst govornih klicev v svojem omrežju tako, da se le-te približujejo in se postopoma do 1.1.2008 vzpostavi njihovo popolno izenačitev, ne glede na to, ali govorni klici izvirajo iz drugih javnih mobilnih telefonskih omrežij ali javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji,
- Agenciji za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije na njeno zahtevo predloži podrobno kalkulacijo cen zaključevanja vseh vrst govornih klicev v svoje omrežje, iz katere bodo razvidni vsi elementi te cene, vključno s stroškovno strukturo lastne cene,

6. V tem upravnem postopku stroški postopka niso nastali.

Obrazložitev:

V skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04 in 86/04; v nadaljnjem besedilu: ZEKom) mora Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: agencija) v sodelovanju z organom, pristojnim za varstvo konkurence, v rednih časovnih intervalih analizirati trge iz Splošnega akta o določitvi upoštevnihi trgov (Uradni list RS, št. 77/04). Agencija je na podlagi navedenega člena po uradni dolžnosti opravila analizo upoštevne trga »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)«. Primarni cilj analize trga je, da se ugotovi ali na posameznem trgu obstaja učinkovita

konkurenca oz. ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevnom trgu pomembno tržno moč. Glede na izsledke analize se naložijo, spremenijo, ohranijo ali razveljavijo obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom.

Novi regulativni okvir na področju elektronskih komunikacij v Evropski uniji (v nadaljnjem besedilu: EU) kot tudi ZEKom predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom odpravljanja motenj na ne dovolj konkurenčnem trgu.

Prvi korak vsebuje določitev upoštevnihi trgov na področju elektronskih komunikacij v skladu z 20. členom ZEKom. Agencija je s tem namenom sprejela Splošni akt o določitvi upoštevnihi trgov, ki je stopil v veljavo dne 17.7.2004.

V drugem koraku agencija v sodelovanju z Uradom RS za varstvo konkurence opravi analizo upoštevnihi trga v kateri ugotavlja ali na trgu obstaja učinkovita konkurenca.

V primeru, da na trgu ni učinkovite konkurence, agencija v tretjem koraku v upravnem postopku določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu hkrati naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih motenj na trgu.

A. Potek postopka

Agencija je z dopisi od št. 300-75/2004/1 do št. 300-75/2004/113 z dne 16.7.2004 pozvala vse fizične in pravne osebe, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oz. izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisani v uradno evidenco agencije, da izpolnijo vprašalnike, na podlagi katerih bo agencija izvedla tržne analize na vseh 18 upoštevnihi trgih. Rok za dostavo podatkov je bil 24.9.2004. Agencija je vse potrebne podatke za upoštevni trg »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« zbrala do 12.01.2005, ko je lahko začela s postopkom tržne analize na navedenem upoštevnom trgu. Z izpolnjenimi vprašalniki je agencija pridobila podatke za zahtevano obdobje od 1.1.2002 do 30.6.2004.

V uradni evidenci agencije so bili do 30.06.2004 vpisani štirje ponudniki javnih mobilnih telefonskih storitev, ki so agencijo obvestili, da zagotavljajo govorne storitve in prenos podatkov v javnih mobilnih telefonskih omrežjih in sicer:

- družba Mobitel d.d., Vilharjeva c. 23, Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: Mobitel), z lastnim mobilnim telefonskim omrežjem za zaključevanje govornih klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju, ki je vpisan v uradno evidenco agencije pod številko 330-59/2004-5;
- družba Si.mobil d.d., Šmartinska c. 134b, Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: Si.mobil), z lastnim mobilnim telefonskim omrežjem za zaključevanje govornih klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju, ki je vpisana v uradno evidenco agencije pod številko 330-115/2004-5;
- družba Western Wireless International d.o.o., Brnčičeva c. 49, Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: WWI), z lastnim mobilnim telefonskim omrežjem za zaključevanje govornih klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju, ki je vpisana v uradno evidenco agencije pod številko 330-138/2004-2. Družba WWI uporablja tudi storitev nacionalnega sledenja v omrežju družbe Mobitel;

- družba Debitel d.d., Železna c. 18, Ljubljana (v nadaljevanju: Debitel), ponudnik storitev za prenos govora in podatkov v javnih mobilnih telefonskih omrežjih, ki nima lastnega javnega mobilnega telefonskega omrežja, temveč svoje storitve ponuja preko omrežja družbe Mobitel. Družba Debitel je vpisana v uradno evidenco agencije pod številko 330-112/2004-3.

Agencija je na podlagi posredovanih vprašalnikov in nadaljnjih pozivov:

- s strani družbe Mobitel prejela sledeče dokumente: 300-75/2004/120, 300-75/2004/155, 300-75/2004/187, 300-75/2004/195, 300-75/2004/204, 300-75/2004/206, 300-75/2004/285, 300-75/2004/317, 300-156/2004/67, 300-156/2004/71 (v času od 16.07.2004 do 23.12.2004).
- s strani družbe Si.mobil prejela sledeče dokumente: 300-75/2004/117, 300-75/2004/160, 300-75/2004/188, 300-75/2004/194, 300-75/2004/196, 300-75/2004/205, 300-75/2004/290, 300-75/2004/309, 300-156/2004/75 (v času od 16.07.2004 do 12.01.2005).
- s strani družbe WWI prejela sledeče dokumente: 300-75/2004/151, 300-75/2004/154, 300-75/2004/189, 300-75/2004/190, 300-75/2004/201, 300-75/2004/203, 300-75/2004/289, 300-75/2004/308, 300-156/2004/76, 300-156/2004/79 (v času od 16.07.2004 do 10.01.2005).
- s strani družbe Debitel prejela sledeče dokumente: 300-75/2004/124, 300-75/2004/127, 300-75/2004/147, 300-75/2004/156, 300-75/2004/284, 300-75/2004/313, 300-156/2004/80 (v času od 16.07.2004 do 02.12.2004).

Po prejemu vseh potrebnih podatkov, ki jih je agencija pridobila na podlagi sestavljenih vprašalnikov in po pregledu uradne evidence agencije, je agencija pričela s postopkom analize na upoštevnem trgu »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« v skladu z 21. členom ZEKom.

V tržnih analizah agencija podrobneje opredeli obravnavani upošteveni trg, ugotavlja stanje na tem upoštevnem trgu, ter morebitni obstoj pomembne tržne moči določenega operaterja. V primeru, da agencija ugotovi, da iz ekonomskega vidika obstaja operater s pomembno tržno močjo, takšna tržna analiza vključuje tudi obveznosti, ki bi bile primerne, da se jih naloži operaterju s pomembno tržno močjo z namenom odpravljanja motenj na trgu oz. izboljšanja razmer na trgu (vzpostavitev učinkovite konkurence).

Agencija je v skladu s 124. členom ZEKom pri izvajanju analize upoštevnega trga in določitvi pomembne tržne moči sodelovala z Uradom RS za varstvo konkurence.

Z dopisom št. 300-110/2005/3 z dne 4.7.2005 je agencija po uradni dolžnosti začela upravni postopek zoper družbo Si.mobil v zvezi z opravljeno analizo upoštevnega trga Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih. Na podlagi prvega odstavka 138. člena v povezavi s 145. členom Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 22/05 - UPB) je agencija z navedenim dopisom družbi Si.mobil poslala poziv na izjasnitev o ekonomski analizi, ki jo je agencija opravila o stanju na navedenem upoštevnem trgu. Družba Si.mobil se je z dopisom št. 300-110/2005/4 z dne 13.7.2005 opredelila glede opravljene ekonomske analize s strani agencije in podala določene pripombe k posameznim poglavjem. Družba Si.mobil opozarja, da je trg mobilnih komunikacij v Sloveniji povsem specifičen in bistveno odstopa od ostalih tovrstnih trgov v drugih državah članicah EU, predvsem glede daleč največjega tržnega deleža bivšega mobilnega monopolista, ki se zadnji dve leti še dodatno krepi. Družba Si.mobil meni, da odstopanje od stanja v drugih državah članicah EU terja specifičen pristop k urejanju razmer in k normalizaciji stanja na trgu. Družba Si.mobil predlaga, da se spremenijo v poglavju 7 Analize upoštevnega trga št. 16-2/2005 predlagane obveznosti, ki naj bi se naložile družbi Si.mobil. V zvezi s tem družba Si.mobil predlaga, da se spremeni obveznost enakega obravnavanja na

način, da Si.mobil pri oblikovanju cen zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju ne bi razlikoval govornih klicev glede na to iz katerega slovenskega mobilnega omrežja govorni klic izvira (bi pa razlikoval te klice od klicev, ki bi izvirali iz mobilnih omrežij drugih držav). Z obveznostjo enakega obravnavanja in preglednosti bi imela Agencija po mnenju Si.mobila možnost od njega zahtevati, da ne diskriminira manjšega mobilnega operaterja. Družba Si.mobil nadalje predlaga, da se črta celotno poglavje 7.4. Analiz upoštevne trga št. 16-2/2005, ki obravnava predlog obveznosti cenovnega nadzora, ter da agencija družbi Si.mobil ne naloži nobenih obveznosti cenovnega nadzora, saj bi bil takšen ukrep nesorazmeren. Družba Si.mobil namreč meni, da bi bilo smiselno začeti razmišljati o zmanjševanju asimetrije cen zaključevanja klicev med Mobitelom in Si.mobilom, šele takrat, ko bo prišlo do začetka pozitivnega razvoja konkurence in bo družba Si.mobil šele začela pridobivati tržni delež. Družba Si.mobil nadalje navaja, da je nemogoče zahtevati, da bi bile ob sedanjih anomalijah na trgu cene družbe Si.mobil oblikovane tako, da bi bila razlika med maloprodajnimi in grosističnimi cenami primerna. Zato družba Si.mobil predlaga izenačitev cen zaključevanja klicev iz slovenskih mobilnih omrežij v omrežje družbe Si.mobil, kar bi manjšemu mobilnemu operaterju omogočilo večjo konkurenčnost, vsa ostala prilagajanja cen družbe Si.mobil pa naj bi bila predpisana kot rezultat naslednjih analiz upoštevne trga.

Agencija se bo do posameznih navedb družbe Si.mobil opredelila v nadaljevanju te obrazložitve in sicer v odsekih, ki obravnavajo sporna vprašanja.

B. Stanje na mobilnem trgu v Sloveniji

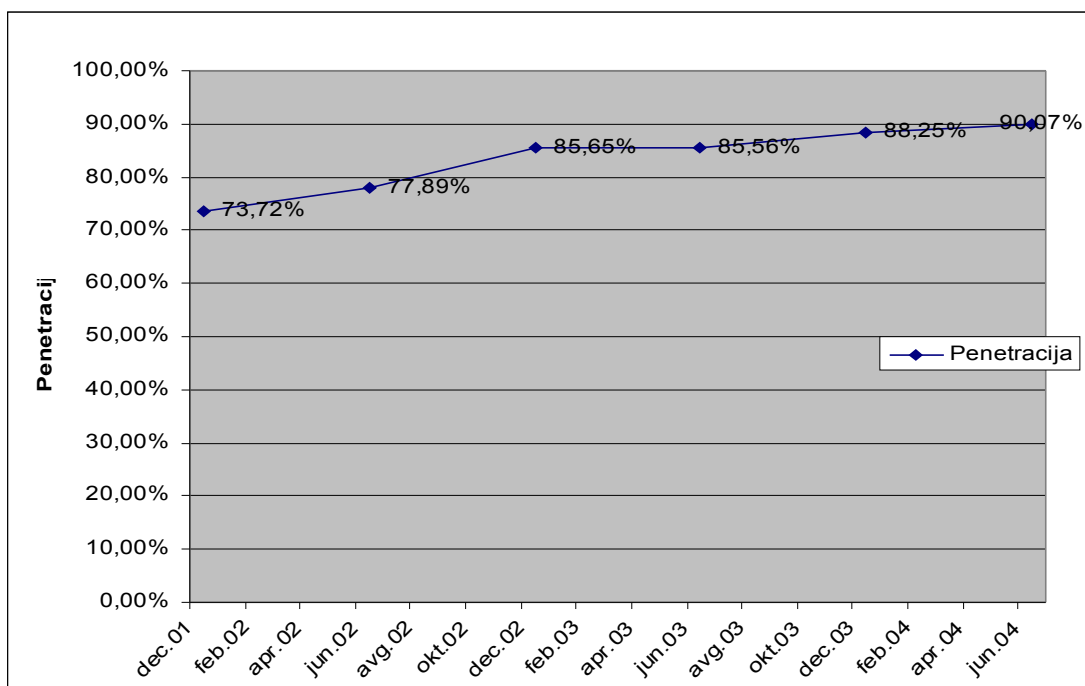
Posamezni operaterji so pričeli delovati na trgu v različnih časovnih obdobjih. Družba Mobitel je na trg javnih mobilnih telefonskih omrežij vstopila kot prva. Od leta 1991 je družba Mobitel operater NMT omrežja. Leta 1995 ji je Vlada Republike Slovenije podelila dovoljenje za operaterja GSM omrežja. Družba Mobitel nudi govorne in podatkovne (SMS) storitve v okviru GSM omrežja od julija 1996. Družba Debitel je začela svoje poslovanje kot ponudnik javnih mobilnih telefonskih storitev v novembru 1998. Družba Si.mobil je začela trženje javnih mobilnih telefonskih storitev v marcu 1999. Kot zadnja (v decembru 2001) je pričela s poslovanjem kot operater javnega mobilnega telefonskega omrežja družba WWI, pri čemer je za del nezgrajenega lastnega omrežja najela omrežje družbe Mobitel preko storitve nacionalnega sledenja.

Z vidika proučevanja stanja in dinamike trga je pomembna penetracija končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih storitev in njeno gibanje. Naraščanje penetracije končnih uporabnikov je bilo največje v obdobju 1998 do 2001, ko se je penetracija končnih uporabnikov absolutno povečala za več kot 40% (leta 1998 je bila pod 30% in leta 2001 že višja od 70%). V tem obdobju sta vstopila na trg drugi in tretji operater javnih mobilnih telefonskih storitev in sicer družba Si.mobil v marcu 1999 in družba WWI v decembru 2001. Danes je penetracija končnih uporabnikov na trgu že zelo visoka (okoli 90%), kar kaže na raven blizu zasičenosti. V obdobju, ki ga obravnava analiza trga (od 1.1.2002 do 30.6.2004), je rast števila končnih uporabnikov počasnejša.

Rast penetracije končnih uporabnikov v obdobju od 1.1.2002 do 30.6.2004 prikazuje spodnja tabela in slika 1.

Na dan	Uporabniki GSM skupaj	Prebivalci skupaj	Penetracija
31.12.2001	1.470.085	1.994.026	73,72%
30.6.2002	1.577.059	1.995.718	77,89%
31.12.2002	1.708.742	1.995.033	85,65%
30.6.2003	1.708.418	1.996.773	85,56%
31.12.2003	1.761.892	1.996.433	88,25%
30.6.2004	1.798.636	1.997.004	90,07%

Vir podatkov za prebivalstvo: SURS, spletne strani

Slika 1: Penetracija končnih uporabnikov 2001/1 do 2004/1

Prav tako pomemben pokazatelj o stanju in dinamiki na trgu so tržni deleži operaterjev na podlagi števila končnih uporabnikov v Sloveniji in njihovo gibanje. Na dan 30.06.2002 je bilo v Sloveniji po podatkih družbe Mobitel, Si.mobil, WWI in Debitel registriranih 1.577.059 končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih omrežij (predplačnikov in naročnikov), pri čemer je imela družba Si.mobil tržni delež manjši od 20%.

Na dan 30.06.2004 je bilo v Sloveniji po podatkih družbe Mobitel, Si.mobil, WWI in Debitel registriranih že 1.798.636 končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih omrežij (predplačnikov in naročnikov), pri čemer je imela družba Si.mobil okoli 20% tržni delež. Gibanje tržnih deležev v obdobju od 1.1.2002 do 30.6.2004 je razvidno iz Analize

upoštevnega trga 16-2/2005 (Slika 2 - Gibanje tržnih deležev na področju števila uporabnikov, str. 8).

Prav tako pomemben pokazatelj o stanju na trgu je podatek o sklenjenih sporazumih o souporabi posameznega javnega mobilnega telefonskega omrežja, kar pomeni večjo izkoriščenost le tega. Operaterji, ki nimajo lastnega javnega mobilnega telefonskega omrežja oz. z njim ne pokrivajo celotnega ozemlja Republike Slovenije, so odvisni od drugih operaterjev, ki takšno omrežje imajo. Iz tega razloga so določeni operaterji v preteklosti sklenili pogodbo o souporabi omrežja oz. o nacionalnem sledenju. Ponudnik storitev družba Debitel je leta 1998 podpisala pogodbo o souporabi javnega mobilnega telefonskega omrežja z družbo Mobitel, kot tedaj edinim operaterjem z lastnim javnim mobilnim telefonskim omrežjem. V aprilu 2001 je družba Debitel, na osnovi podpisa dogovora o nerazkrivanju začela razgovore tudi z družbo Si.mobil, vendar se pogajanja niso zaključila s sporazumom o skupnem sodelovanju.

V novembru 2001 je družba WWI z družbo Mobitel podpisala pogodbo o nacionalnem sledenju za tisti del javnega mobilnega telefonskega omrežja, ki ga družba WWI še ni zgradila oz. vzpostavila. Pogodbo je odobril Urad RS za varstvo konkurence. Podpis pogodbe je omogočil, da je družba WWI začela z delovanjem pred zaključkom izgradnje lastnega javnega mobilnega telefonskega omrežja.

V januarju 2002 je družba Debitel z družbo WWI podpisala dogovor o nerazkrivanju, na osnovi katerega je začela pogovore o možnosti skupnega sodelovanja, vendar se družbi kasneje nista dogovorila za skupno sodelovanje.

Vsi operaterji z lastnim omrežjem so medsebojno omrežno povezani.

Povprečna cena zaključevanja govornih klicev iz omrežij na fiksni lokaciji v omrežje družbe Si.mobil (večja prometna obremenitev) je bila v opazovanem obdobju 49% nad povprečjem EU, medtem ko je bila povprečna cena zaključevanja govornih klicev iz omrežja posameznega mobilnega operaterja (večja prometna obremenitev) v omrežje družbe Si.mobil 23% pod, oziroma 28% nad povprečjem EU za operaterja s statusom operaterja s pomembno tržno močjo. Nižjo ceno zaključevanja govornih klicev v omrežju družbe Si.mobil pri tem plačuje mobilni operater, s katerim je družba Si.mobil podpisala pogodbo o asimetriji cen zaključevanja govornih klicev, pri čemer je bila v opazovanem obdobju razlika med cenami zaključevanja govornih klicev med omrežjem družbe Si.mobil in omrežjem tega mobilnega operaterja okoli 28%, po opazovanem obdobju pa se je asimetrija povečala za 60%, kar je med največjimi v Evropi (Države EU15 imajo povprečje 20%, države EU25 pa 40%). Po opazovanem obdobju se je asimetrija povečala na 60 %. Agencija je izvedla izračun asimetrije cen zaključevanja govornih klicev na osnovi povprečja EU in razlik tržnih deležev v Sloveniji. Mobilni operater, ki je v opazovanem obdobju plačeval družbi Si.mobil zaključevanje govornih klicev po povprečni ceni, ki predstavlja 28% več kot je povprečje EU, je zavrnil vse predloge preostalih dveh operaterjev po uvedbi asimetričnih cen zaključevanja govornih klicev.

Cene zaključevanja govornih klicev v javno mobilno telefonsko omrežje družbe Si.mobil so razvidne iz Analize upoštevnega trga št. 16-2/2005 (tabela na str. 10).

C. Opredelitev upoštevnega trga

Pri opredelitvi upoštevne trgov je potrebno upoštevati določila novega regulativnega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka člena 15 Direktive 2002/21/ES, Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (UL L 108, z dne 24.4.2002, str. 33; v nadaljnjem besedilu: Okvirna direktiva) je Evropska komisija sprejela Priporočilo z dne 11. februarja 2003 o upoštevne trgih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (UL L 114, z dne 8.5.2003, str. 45; v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o upoštevne trgih produktov in storitev). V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (ex-ante) regulacije.

Pri določitvi t.i. upoštevne trgov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Agencija je omenjene upoštevne trge produktov in storitev prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevne trgov.

Opredelitev oz. definicijo upoštevne trga produktov in storitev je pri tem potrebno opraviti s pomočjo dveh kriterijev:

– Zamenljivost povpraševanja

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti storitev z vidika uporabnika storitve. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitev ali nabor storitev, ki so v očeh uporabnika substituti. To so tiste storitve, ki so lahko zamenljive v primeru relativnega zvišanja cen. Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja se mora upoštevati vsako prejšnje obnašanje uporabnikov. Kjer je mogoče, se preveri preteklo gibanje cen potencialnih konkurenčnih storitev. Če pa teh podatkov ni in če je potrebno, se poišče in preveri verjetne reakcije uporabnikov in ponudnikov storitev na relativno povišanje cen storitev, ki so predmet analize.

Možnost uporabnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega, vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Uporabniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve, morda ne bodo pripravljene prevzeti dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut.

Pogosto se zgodi, da so uporabniki pogodbeno vezani z določenim ponudnikom preko dolgoročnih pogodb ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je uporabnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne smeta biti vključeni v isti upoštevni trg.

– Zamenljivost ponudbe

Pri ugotavljanju zamenljivosti ponudbe je potrebno upoštevati, da se podjetje, ki trenutno ne deluje na upoštevne trgu, lahko odloči za vstop na trg v primeru trajnejšega relativnega povišanja cen. V primeru, ko so stroški zamenjave zagotavljanja storitve za obravnavano storitev relativno zanemarljivi, mora biti ta storitev vključena v upoštevni trg. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev je nerelevantno, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako pa je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Samo hipotetična zamenljivost na strani ponudbe za opredelitev trga ne zadostuje

Prav tako je potrebno upoštevati obstoječe zakonske ali druge regulativne ovire, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe.

Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevem trgu.

Ta dva kriterija omogočata, da se upoštevajo specifične nacionalne okoliščine pri oblikovanju posameznega upoštevnega trga produktov oz. storitev.

Z opredelitvijo upoštevnega geografskega trga pa se določi območje, na katerem so pogoji konkurence dovolj enotni in ki ga je moč razlikovati od sosednjih območij, ker so pogoji konkurence na teh območjih znatno drugačni. Splošni akt o določitvi upoštevne trgov določa za obravnavani upoštevni trg, da je geografski trg celotno ozemlje Republike Slovenije.

Ugotavljanje zamenljivosti povpraševanja in ponudbe na upoštevem trgu

Agenciji pri analizi trga zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih izhaja iz dejstva, da upoštevni trg »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih« obsega storitve zaključevanja govornih klicev kot medoperatersko ponudbo, to je, kot izvajanje teh storitev zase (tako imenovani »self supply«) in kot izvajanje storitev zaključevanja govornih klicev drugim operaterjem.

Lastne storitve zaključevanja govornih klicev so storitve, ki jih grosistično (na nivoju infrastrukture) zadevni operater mobilnega telefonskega omrežja (v nadaljevanju: hipotetični monopolist) nudi oz. »proda« samemu sebi oz. tistemu svojemu vertikalno integriranemu delu, ki deluje v svojstvu nudenja storitev na maloprodajnem trgu.

Uporabniki na obravnavanem upoštevem trgu so torej drugi mobilni operaterji in vertikalno integriran del operaterja, ki uporablja storitve zaključevanja govornih klicev lastnega operaterja (zadevne self-supply storitve).

Tudi če ne bi obstajali drugi operaterji, ki bi na medoperaterskem trgu uporabljali storitve zaključevanja govornih klicev v mobilnem telefonskem omrežju zadevnega operaterja, je mogoče definirati hipotetičen trg na osnovi zagotavljanja storitev zaključevanja govornih klicev zadevnega operaterja samemu sebi (odsotnost sklenjenih medoperaterskih pogodb na grosističnem trgu zaključevanja govornih klicev bi zgolj kazala na to, da se vsa ponudba na zadevnem grosističnem trgu izstavlja interno s strani vertikalno integriranega operaterja mobilnega omrežja). V takšnem primeru se struktura ponudbe na grosističnem nivoju (npr. tržni deleži) izvede iz ponudbe na maloprodajnem trgu, relevantni grosistični trg pa se mora analizirati na osnovi konkurenčnih pogojev na maloprodajnem trgu.

Hipotetični monopolist, ki nudi storitve zaključevanja govornih klicev drugim operaterjem, se bo soočil z omejitvami, ki mu jih pri nudenju storitev zaključevanja govornih klicev tistemu svojemu integriranemu delu, ki deluje v svojstvu maloprodajnega nudenja storitev, postavlja konkurenca na maloprodajnem trgu. Povečanje cene zaključevanja govornih klicev na grosističnem nivoju pa bo, ob prenosu bremena povečanja teh cen na nižji, maloprodajni nivo, vplivalo na povišanje maloprodajnih cen javnih mobilnih telefonskih storitev, saj te maloprodajne cene vključujejo tudi grosistični produkt zaključevanja govornih klicev. V

kolikor bi obstajalo konkurenčno omejevanje dvigovanja cen grosističnih storitev zaključevanja govornih klicev hipotetičnega monopolista, bi to omejevanje izhajalo iz zamenljivosti povpraševanja na maloprodajnem trgu. Za obstoj tržne moči na grosističnem nivoju so torej pomembni pogoji konkurence na maloprodajnem trgu.

Pri proučevanju zadevnega upoštevnega trga je torej potrebno analizirati grosistični trg zaključevanja govornih klicev (vključno z zagotavljanjem storitev samemu sebi) z upoštevanjem njegove povezanosti z maloprodajnim trgom končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih storitev.

Zaključevanje govornih klicev je sestavni del govornega klica, ki izvira iz javnih mobilnih telefonskih omrežij ali javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji.

Primer, kjer lahko kličoča stran vpliva na klicanega ter se s tem omeji možnost zaračunavanja prekomernih cen s strani operaterja, ki zaključi govorni klic, se pojavi v primeru plačila s strani klicanega končnega uporabnika. V Sloveniji, tako kot v drugih državah članicah EU pa je uveljavljen princip, kjer klic plača kličoči končni uporabnik in ne klicani. Občutljivost klicanih končnih uporabnikov na dvig cene zaključevanja govornih klicev pa se je izkazala (primerjalno po državah članicah EU) za nepomembno. Ker je cena zaključevanja govornih klicev določena s strani operaterja, ki zaključi govorni klic, operater omrežja, kjer govornih klic izvira, nima vpliva na to ceno. Slednje ne velja le v primeru kjer operater vzpostavi in zaključi govorni klic v svojem omrežju.

Zamenljivost na strani ponudbe ni mogoča. V primeru, da operater poviša svojo ceno zaključevanja govornih klicev, zamenjava ponudnika ni mogoča, saj bi v tem primeru potrebovali informacijo o SIM kartici posameznega končnega uporabnika. Operater omrežja, kjer govorni klic izvira, ne more sam zaključiti govornih klic, če se končni uporabnik nahaja v drugem omrežju. Vsakemu operaterju s svojim lastnim omrežjem je dodeljen blok števil, ki jih nato dodeli svojim končnim uporabnikom ter nato ponudi storitev zaključevanja govornih klicev bodisi drugim končnim uporabnikom v svojem omrežju ali drugim operaterjem.

Zelo pomembno je, da se pogleda zamenljivost ponudbe in povpraševanja z vidika možnosti omejevanja cen zaključevanja govornih klicev in obnašanja operaterjev z omrežjem pri oblikovanju omenjenih cen. Za omejitve bi lahko šteli, če relativno trajno zvišanje cene zaključevanja govornih klicev s strani določenega operaterja, zaradi obstoja zamenljivosti ponudbe ne bi imelo za posledico povečanja dobička tega operaterja. Trenutno takšna zamenljivost s strani ponudbe ni mogoča.

Zamenljivost ponudbe bi se lahko pojavila v primeru programske rešitve na SIM karticah, podobne rešitvam v mednarodnem sledenju, kjer bi bili končni uporabniki preko nacionalnega sledenja dejansko dosegljivi na več omrežjih istočasno. V tem primeru bi operater lahko sam izbral omrežje preko katerega bi zaključil govorni klic in dosegel željene končne uporabnike. Zamenjava operaterja, ki bi opravil storitev zaključevanja določenega govornega klica, s strani uporabnika zaenkrat ni možna, saj ima vsak operater svoje SIM kartice s svojim dodeljenim oštevilčenjem.

Za zaključevanje govornih klicev tudi ne obstaja zamenljivost povpraševanja. Na grosističnem trgu zaključevanja govornih klicev ne obstaja zamenljivost povpraševanja, saj operater, pri katerem izvira govorni klic, lahko zaključi govorni klic le pri operaterju, pri katerem je prejemnik govornega klica. Prejemnik klica je bodisi pri istem operaterju bodisi pri drugem operaterju. Vsak poskus zaključitve govornega klica v omrežju, ki ni omrežje v katerega je bilo klicano, bo imelo za posledico neuspešnost klica.

Z vidika možne zamenljivosti povpraševanja je treba proučiti tudi različne vrste govornih klicev na trgu za končne uporabnike:

- možnost zamenljivosti govornih klicev iz fiksnega v mobilno omrežje z govornimi klici znotraj mobilnega omrežja. V kolikor bi takšna zamenljivost obstajala, bi lahko vplivala na znižanje cen zaključevanja govornih klicev ter tudi na migracijo naročnikov ali zmanjšanje naročnikov na enem omrežju v korist drugega,
- možnost zamenljivosti govornega klica iz enega v drugo mobilno omrežje s klicem iz mobilnega v fiksno omrežje. V kolikor bi takšna zamenljivost obstajala, bi vplivala na cene zaključevanja govornih klicev, vendar je treba upoštevati dejstvo, da bi bil naveden klic lahko potencialni substitut le v primeru, da je uporabnik v bližini fiksnega telefona.

Poleg tega obstajajo tudi razlike v cenah obeh vrst klicev, upoštevati pa je potrebno tudi, da ne obstaja indiferentnost kličočih, ampak ti zavestno izberejo in kličejo bodisi v fiksno ali mobilno omrežje. Zaradi navedenega ni razloga, da bi obravnavali omenjene vrste govornih klicev kot substitute.

Obstajata dve možnosti, kjer lahko končni uporabniki na maloprodajnem trgu vplivajo na znižanje medoperaterskih cen zaključevanja govornih klicev:

- prva možnost nastopi, ko se končni uporabniki mobilnih storitev odločajo o izbiri ponudnika na podlagi cen sprejetih govornih klicev. To bi bilo v primeru, da končni uporabnik, ki sprejme klice, krije določen del stroškov. Agencija se strinja z mnenjem Evropske komisije, da v principu plačevanja, kjer za klic plača kličoči končni uporabnik, cena po kateri je klicani končni uporabnik klican, ne vpliva na njegovo odločitev o izbiri ponudnika. Evropska komisija na strani 33 Priporočila o upoštevnih trgih produktov in storitev tudi navaja, da obstaja zelo majhna cenovna občutljivost končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih storitev na ceno, po kateri so klicani. Agencija tako zaključuje, da je ta vpliv zanemarljiv.
- druga možnost so zaprte skupine končnih uporabnikov, ki večino klicev opravijo medsebojno. Če so ti končni uporabniki v omrežjih različnih operaterjev, bi lahko v primeru, da eden od operaterjev zviša cene zaključevanja govornih klicev ter s tem poveča stroške klicanja, vsi končni uporabniki znotraj skupine prešli k enemu ponudniku ter s tem večino klicev opravili znotraj njegovega omrežja. Mobilni operaterji lahko cenovno diskriminirajo različne končne uporabnike in zaprtim skupinam ponudijo popuste (velike količine prometa) za medsebojne klice znotraj istega omrežja posameznega operaterja.

Obe navedeni možnosti nista prisotni v Sloveniji, saj velja, da klic plača kličoči, zaprte skupine končnih uporabnikov pa obstajajo le znotraj omrežij enega operaterja.

Za posamezno omrežje ni substituta z vidika ponudbe in povpraševanja in je torej vsak operater s svojim omrežjem edini ponudnik storitve zaključevanja govornih klicev v svoje omrežje.

Evropska komisija ugotavlja, da ima posamezen operater pomembno tržno moč pri zaključevanju govornih klicev v posamično mobilno telefonsko omrežje, če ne obstaja izravnalna kupna moč s strani uporabnikov, ki bi povzročila neprofitabilnost vsakega relativno trajnega dviga cen. Na grosističnem trgu so to ostali operaterji, bodisi mobilni ali fiksni, kakor tudi tisti integriran del zadevnega operaterja, ki deluje v svojstvu maloprodajnega nudenja javnih mobilnih telefonskih storitev.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da upoštevni trg sestavlja zaključevanje govornih klicev v javno posamično mobilno telefonsko omrežje. Opredelitev trga bi bila drugačna, če bi obstajale tehnične možnosti drugačnega načina zaključevanj govornih klicev, če bi končni uporabniki izbrali operaterje na podlagi cen po katerih so klicani, ali če bi imeli uporabniki možnost na katerikoli drugačen način omejevati oblikovanje visokih cen zaključevanja govornih klicev v mobilno omrežje.

Podatkovne storitve SMS in druge podatkovne storitve v javnih mobilnih telefonskih omrežjih

Pri SMS sporočilih gre za ozkopasovne podatkovne storitve in jih je potrebno obravnavati ločeno od govornih klicev. Da sta dva produkta uvrščena na isti trg mora obstajati pogoj, da za določen del uporabnikov veljajo cenovne omejitve, ki v primeru dviga cen ne omogočajo profitabilnosti.

Če bi uvrstili SMS sporočila in govorne klice v isti trg, potem bi dvig cen SMS sporočil vplival na odločitev končnih uporabnikov o zamenjavi operaterja. Vendar je to malo verjetno, saj SMS sporočila predstavljajo le manjši del stroškov za končnega uporabnika.

V obeh primerih gre tudi za različne načine sporočanja, SMS sporočilo pa ni popoln substitut govornim klicem tudi zaradi možnosti prenosa zgolj omejenega števila znakov.

SMS sporočila in govorni klici se razlikujejo pri zaključevanju omenjenih storitev v omrežja operaterjev. Ker SMS sporočila niso časovno odvisna, to omogoča operaterjem veliko možnost usmerjanja teh sporočil. Zato le to omogoča večjemu številu operaterjev, da vstopijo na trg in se s tem poveča izravnalna kupna moč, saj več operaterjev sodeluje pri nujenju storitev. Agencija bo SMS sporočila lahko v prihodnosti vključila v širši podatkovni trg, skupaj z ostalimi podatkovnimi storitvami v GSM omrežjih in UMTS omrežjih.

Evropska komisija ni definirala trga SMS sporočil. Temu se glede na stanje na slovenskem trgu priključuje tudi agencija, saj ugotavlja, da so prihodki iz naslova SMS sporočil majhni v primerjavi s prihodki na govornih klicih. Operaterji si SMS sporočil tudi ne zaračunavajo, saj v GSM omrežjih predstavljajo le neznamen del zasedenih kapacitet. SMS storitve zaradi relativno majhnega obsega ne predstavljajo konkurenčen omejitveni dejavnik povečevanja cen zaključevanja govornih klicev.

Nova omrežja tretje generacije bodo omogočala višje hitrosti prenosa podatkov in dostopa do interneta. Hitrosti prenosa podatkovnih storitev v mobilnih omrežjih so bistveno nižje kot v fiksnih omrežjih, širitev nujenja podatkovnih storitev v omrežjih tretje generacije in način zaračunavanja teh storitev pa je težko predvideti. Navkljub dejstvu, da so omrežja tretje generacije že vzpostavljena, je težko predvideti način zaračunavanja uporabe omrežja. Lahko se zgodi, da bodo operaterji razvili način zaračunavanja, kjer oba uporabnika plačata del komunikacije. Na tak način bi bil interes operaterjev po določanju prekomernih cen zaključevanja govornih klicev manjši.

Razvoj podatkovnih storitev je še nepredvidljiv, zato po mnenju Evropske komisije, iz Priporočila o upoštevni trgih produktov in storitev, trenutno ni mogoče opraviti analize substitucije. Zaradi navedenega Evropska komisija tudi ni definirala trgov podatkovnih storitev. Agencija ugotavlja, da je stanje v Sloveniji identično opisanemu in se tako pridružuje stališču Evropske komisije.

Definicija upoštevnega storitvenega trga

Agencija na podlagi zgornjih ugotovitev zaključuje, da vsak operater s svojim mobilnim telefonskim omrežjem sam zaključuje govorne klice v svojem omrežju, postavlja cene zaključevanja teh klicev v svojem omrežju in za doseg njegovih končnih uporabnikov ni alternativnih poti. To pomeni, da ni zamenljivost na strani povpraševanja ne na strani ponudbe. Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da upoštevni trg »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« obsega storitve zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih drugim operaterjem kot tudi storitve zaključevanja govornih klicev samemu sebi oziroma tistemu svojemu vertikalno integriranemu delu, ki deluje v svojstvu maloprodajnega nudenja javnih mobilnih telefonskih storitev (self-supply) svojim končnim uporabnikom. Iz navedenega opisa izhaja, da so vključene vse govorne ne pa tudi podatkovne storitve.

Upoštevni geografski trg

Upoštevni geografski trg obsega vsa področja, kjer operaterji ponujajo storitve in povprašujejo po storitvah v enakih pogojih konkurence. Pri določanju upoštevnega trga se ne upoštevajo področja, na katerih so pogoji konkurence pomembno različni.

Trg zaključevanja govornih klicev je širši od klica na določenega uporabnika, saj ni mogoče da bi posamezni operater diskriminiral med različnimi uporabniki s postavljanjem različnih cen zaključevanja govornih klicev do posameznih uporabnikov. Torej je geografsko območje trga določeno z velikostjo posameznega operaterja. Glede na dejstvo, da dva operaterja (Si.mobil in Mobitel) s svojim omrežjem pokrivata s signalom celotno območje Republike Slovenije, WWI pa pokriva s signalom celotno območje Republike Slovenije delno s svojim omrežjem, delno pa na podlagi storitev nacionalnega sledenja v omrežju družbe Mobitel, je geografsko območje celotno ozemlje RS.

Splošni akt o določitvi upoštevne trgov določa, da je geografski trg za medoperaterski trg Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih, celotno območje Republike Slovenije. Geografski upoštevni trg je območje Republike Slovenije, saj so konkurenčni pogoji enaki po vsej državi in operaterji ne ponujajo storitev vezanih na določeno regijo ali območje.

D. Analiza podatkov in uporaba meril za ugotovitev stanja na upoštevne trgu

Iz analize podatkov na obravnavanem upoštevne trgu med drugim izhaja, da:

- so cene zaključevanja govornih klicev iz omrežij na fiksni lokaciji v mobilna omrežja visoke in tudi bistveno večje od cen zaključevanja govornih klicev iz mobilnih omrežij. To omogoča zadevnemu operaterju, ki je monopolist pri zaključevanju govornih klicev v

svojem omrežju dodatne donose, ki jih lahko uporabi za doseganje nizkih maloprodajnih cen javnih mobilnih telefonskih storitev in subvencioniranje mobilnih telefonov z naročninami. Torej lahko pride do prelivanja sredstev in izrivanja konkurence;

- lahko operater, ki je monopolist pri nujenju storitev zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju, izkorišča prednosti, ki jih prinaša ekonomija obsega pri opravljanju teh storitev;
- je penetracija na maloprodajnem trgu javnih mobilnih telefonskih storitev zelo visoka, zato je, ob upoštevanju dejstva, da tržna moč na grosističnem trgu zaključevanja govornih klicev izhaja iz tržne moči na maloprodajnem trgu, povečanje konkurenčnosti omejeno in odvisno le od migracije končnih uporabnikov.

Evropska komisija je sprejela smernice, ki naj bi pomagale nacionalnim regulatornim organom držav članic EU pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevanih trgih in ocenitvi položaja s pomembno tržno močjo. Iz Smernic Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (UL C 165, z dne 11.7.2002, str. 6; v nadaljnjem besedilu: Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči) izhaja, da je ugotovitev, da na ustreznem trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulatorni organ v primeru, da ugotovi, da na ustreznem trgu ni učinkovite konkurence, določiti podjetje s pomembno tržno močjo na tem trgu in v skladu s členom 16(4) Okvirne direktive naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti ali spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo. Agencija je na podlagi šestega odstavka 19. člena ZEKom zavezana, da pri določanju pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo ES in dosledno upošteva smernice Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.

Definicija operaterja s pomembno tržno močjo je v ZEKom določena v prvem odstavku 19. člena. Iz določila izhaja, da ima operater pomembno tržno moč, če ima sam ali skupaj z drugimi operaterji na določenem trgu javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev (upoštevni trg) položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Za razliko od splošnega konkurenčnega prava zasleduje sektorska regulacija predhodno (ex-ante) ocenitev stanja. Nacionalni regulatorni organ se zlasti pri predhodni ocenitvi, ali je eno ali več podjetij na ustreznem trgu v prevladujočem položaju, načeloma zanaša na drugačne sklope predpostavk in pričakovanj, kot organ, pristojen za varstvo konkurence, ki ugotavlja prevladujoči položaj v okviru domnevno storjene zlorabe (ex-post). Treba je poudariti, da nacionalnim regulatornim organom ni treba ugotoviti zlorabe prevladujočega položaja, da podjetje označi kot podjetje s pomembno tržno močjo, kar izhaja tudi iz 70. točke Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči. Z vnaprejšnjo (ex ante) regulacijo želi agencija na področju elektronskih komunikacij izboljšati razmere na ne dovolj konkurenčnem trgu z namenom hitrejšega razvoja konkurence. Pri tovrstni regulaciji je potrebno pri tržni analizi upoštevati tako obstoječa dejstva, kot tudi morebitne spremembe v bližnji prihodnosti. Ugotavlja se torej, ali je trg potencialno konkurenčen, in s tem tudi, ali je pomanjkanje učinkovite konkurence začasno ali trajno.

Kadar agencija presoja, ali ima operater pomembno tržno moč v skladu s prvim odstavkom 19. člena ZEKom, upošteva primeroma določena merila v četrtem odstavku omenjenega člena. Agenciji pri določitvi operaterja s pomembno tržno močjo ni potrebno kumulativno

uporabiti vsa merila, temveč upošteva tista merila, ki so primerna in na podlagi katerih lahko oceni položaj operaterja oz. operaterjev na trgu. Agencija je pri tržni analizi oz. pri presoji stanja na trgu uporabila merila, kot je to razvidno v nadaljevanju.

1. tržni delež operaterja na upoštevem trgu

Iz Smernic Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči izhaja, da sam visok tržni delež ni dovolj za ugotovitev, da ima podjetje pomembno tržno moč. Čeprav pa ni verjetno, da bi imelo podjetje brez večjega tržnega deleža pomembno tržno moč. Iz obsežne sodne prakse Sodišča ES (Zadeva AKZO/Komisija, C-62/1986, točka 60) izhaja, da je že samo dejstvo, da ima neko podjetje tržni delež večji od 50%, dokaz o obstoju pomembne tržne moči na določenem trgu. Podjetju z visokim tržnim deležem se lahko pripisuje pomembno tržno moč, če je bil tržni delež stabilen skozi daljše časovno obdobje. Dejstvo, da podjetje s pomembnim položajem na trgu počasi izgublja tržni delež, pa lahko kaže na to, da trg postaja bolj konkurenčen, vendar ne izključuje, da ima to podjetje pomembno tržno moč. Na drugi strani so lahko nihajoči tržni deleži sčasoma pokazatelj pomanjkanja tržne moči na ustreznem trgu.

Upoštevni trgi Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih so na podlagi definicije trga monopolni trgi. Tržni deleži posameznih operaterjev so torej konstantno 100%. Družba Si.mobil ima tako 100% tržni delež pri zaključevanju klicev v svoje javno mobilno telefonsko omrežje.

Razlike obstajajo v absolutni velikosti konkretnega trga za zaključevanje govornih klicev v posamičnem javnem mobilnem omrežju. Velikosti posameznih trgov za zaključevanje govornih klicev se med seboj zelo razlikujejo. Agencija je v analizi upoštevne trga št. 16-2/2005 na podlagi pogovornih minut ugotavljala velikost tržnega deleža posameznega operaterja pri skupnem dohodnem prometu na področju zaključevanja govornih klicev med vsemi operaterji javnih mobilnih telefonskih omrežij. V zadnjem opazovanem obdobju analize (prvo polletje 2004) se je v javnem mobilnem telefonskem omrežju družbe Si.mobil zaključilo med 10% - 15 % vseh klicev v minutah. Navedeni pokazatelj o skupnem tržnem deležu je pomemben, saj pokaže kako pomembni so cena in pogoji za zaključevanje govornih klicev v posamična omrežja. Splošno velja, da večji kot je operater, večji mu je poslovni interes zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju po čim večji ceni in posledično omejevanje konkurence.

Razlike v absolutni velikosti z ekonomskega vidika ne dopuščajo sklepanja v zvezi s tržno močjo posameznega operaterja, saj je vsak operater na svojem trgu zaključevanja govornih klicev monopolni ponudnik in ima tako 100% tržni delež.

2. ovire za vstop na upoštevni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu

Ovire za vstop na trg so lahko pravne oz. regulatorne, strukturne in strateške.

V teoriji so pravne ovire povezane z izpolnjevanjem zahtev, ki jih postavlja vsakokratna veljavna zakonodaja in so lahko posledica varovanja pravnega reda. Strukturne ovire obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov

povzročata asimetrične pogoje med prvim vstopnikom (monopolistom) in operaterji, ki želijo vstopiti na trg ali pa so že vstopili v kasnejši fazi. Strateške ovire, ki jih lahko postavi operater so lahko zelo visoke cene zaključevanja govornih klicev v svoje omrežje, saj bi s tem onemogočal ostale operaterje.

Agencija ocenjuje, da je vstop na upoštevni trg kot tak zelo otežen, saj zahteva izgradnja lastne infrastrukture visoke investicije. Zaradi zelo visoke penetracije ni mogoče realno pričakovati, da bodo novi operaterji kmalu vstopili na upoštevni trg. Sicer pa agencija ugotavlja, da so ovire za vstop na obstoječi posamični upoštevni trg zaključevanja klicev (v danem primeru javno mobilno telefonsko omrežje družbe Si.mobil) nepremostljive, saj vzpostavi vsak novi operater mobilnega omrežja svoj trg zaključevanja klicev, na katerem ima 100% tržni delež. Potencialna konkurenca na posamičnem upoštevnom trgu je tako izključena.

Agencija tako zaključuje, da zgornje ugotovitve kažejo na obstoj pomembne tržne moči družbe Si.mobil.

3. tehnološke prednosti

Tehnološke prednosti lahko predstavljajo oviro za vstop na trg ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Družba Si.mobil ponuja podobno kot družba Mobitel številne storitve, kar ga utrjuje na slovenskem trgu. Še posebej je bila uspešna zgodnja uvedba predplačniških storitev, kar je med drugim tudi posledica nižjega bruto domačega proizvoda v Sloveniji v primerjavi s starimi državami članicami EU. Družba Si.mobil edina ponuja storitve VODAFONE Euro call product in storitve EDGE, vendar EDGE tehnologija ne omogoča podobne tehnične možnosti kot UMTS tehnologija. Družba Mobitel ima vodilno vlogo na področju tehnologije, saj je edina investirala v UMTS tehnologijo. Družba WWI doslej še ni investirala v tehnologijo nove generacije in po obsegu storitev zelo zaostaja za ostalima dvema operaterjema.

Preglednica storitev z datumi uvedbe posameznih storitev je podana v nadaljevanju.

Storitve	Datum uvedbe storitve		
	Mobitel	Si.mobil	WWI
Predplačniške storitve	10/1998	10/1999	12/2001
HSCSD in WAP	09/2000		-
GPRS	10/2001	10/2001	-
MMS	09/2002	09/2002	-
MM portal: PLANET	02/2003	-	-
MM Portal: VODAFONE Euro call product	-	03/2003	-
UMTS storitve	12/2003	-	-

Tabela: Razvoj storitev

Iz navedenega agencija ugotavlja, da je družba Mobitel edini ponudnik, ki vzpostavlja omrežje UMTS in je vodja pri uvajanju novih storitev, pri čemer ji družba Si.mobil sledi. Družba Si.mobil pa ima nedvomno tehnološke prednosti pred manjšim mobilnim operaterjem.

4. Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterjev

Kjer so uporabniki zadosti veliki in imajo zadosti moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus za zvišanje cen prodajalca. Vendar izravnalna kupna moč obstaja le tedaj, kadar imajo veliki uporabniki zmožnost v razumnem roku uporabiti alternative kot odgovor na zvišanje cene ali grožnjo po zvišanju cen. Alternativa pa je, da bodisi preneha kupovati bodisi da zamenja ponudnika.

Na zadevnem upoštevem trgu nudijo storitve zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih vsi trije operaterji (Mobitel, Si.mobil in WWI), kupci te storitve pa so poleg mobilnih operaterjev tudi drugi operaterji, ki želijo zaključiti govorni klic v posamično javno mobilno telefonsko omrežje ter seveda lastni uporabnik, to je tisti vertikalno integrirani del zadevnega operaterja, ki deluje v svojstvu maloprodajnega nudenja javnih mobilnih telefonskih storitev. Medsebojni vplivi so različni. Agencija je v Analizi upoštevne trga št. 16-2/2005 ugotavljala vpliv medomrežnega povezovanja na posameznega operaterja. Iz tega razloga se je primerjal promet klicev v minutah, ki izvirajo in se zaključijo v lastnem omrežju in promet klicev, ki izvirajo v lastnem omrežju in se zaključijo v drugih omrežjih. Kot je bilo že navedeno pri merilu o tržnem deležu operaterja na upoštevem trgu, je agencija ugotavljala tudi kolikšen delež prometa med vsemi zaključenimi minutami v posamičnem javnem mobilnem telefonskem omrežju izvira iz drugih omrežij.

Postavlja se vprašanje, v kolikšni meri lahko končni uporabniki drugih operaterjev - ponudnikov storitev vplivajo na moč obravnavanega operaterja – družbo Si.mobil pri zaključevanju klicev. Agencija ugotavlja, da takšen končni uporabnik nima skoraj nobene možnosti, da bi izvajal neposredno izravnalno kupno moč na operaterja, ki zaključuje govorne klice, saj so cene zaključevanja govornih klicev stvar pogajanj med posameznimi operaterji in je torej vedno potrebno sodelovanje operaterja (ta tudi določa maloprodajne cene), pri katerem je končni uporabnik. Vsak pritisk na znižanje cen zaključevanja klicev za govorne klice v določeno javno mobilno telefonsko omrežje se torej lahko izvaja le posredno preko lastnega operaterja. Iz pravkar navedenega izhaja, da je potrebno ugotoviti, ali na medoperaterskem nivoju obstaja izravnalna kupna moč. Navsezadnje je operater tisti, ki združuje povpraševanja svojih končnih uporabnikov po storitvah zaključevanja klicev v drugih omrežjih in je na medoperaterskem nivoju pogodbeni stranka pri storitvah medoperaterskega dostopa.

Agencija ugotavlja, da mora operater razpolagati z verodostojnim in učinkovitim potencialom grožnje, da lahko izvaja izravnalno kupno moč na medoperaterskem nivoju. To pomeni, da mora obsegati njegovo povpraševanje znatno količino, prav tako pa mora biti sposoben verodostojno zagroziti z zmanjševanjem te količine, v primeru, da ponudnik ne popusti zahtevam po nižji ceni. Grožnja z dobavo storitve s strani drugega ponudnika je najbolj učinkovita in verodostojna v povezavi z izravnalno kupno močjo. Agencija ugotavlja, da povpraševalec po storitvah zaključevanja klicev ne razpolaga z navedenim potencialom grožnje, kar izravnalno kupno moč znatno omejuje. Kupna moč operaterjev mobilnih omrežij

iz katerih izvirajo klici, ki se zaključujejo v omrežju družbe Si.mobil, ni zadostna oziroma ne izravna učinka, ki ga povzroča 100% tržni delež družbe Si.mobil pri zaključevanju klicev v njegovem omrežju. Cene zaključevanja klicev so dogovorjene med mobilnimi operaterji pogodbeno na drugačnih in ne na stroškovnih osnovah, oziroma niso stroškovno naravnane.

Prav tako tudi obstoječa obveznost o medomrežnem povezovanju in operaterskem dostopu iz 9. člena ZEKom znatno omejuje možnosti uveljavitve izravnalne kupne moči, saj ni mogoče vzdrževati grožnje o preprečitvi operaterskega dostopa oz. medomrežne povezave.

Agencija zaključuje, da tudi na medoperaterskem nivoju izravnalna kupna moč nima takšnega učinka, da bi lahko vplivala na določitev cen zaključevanja govornih klicev v posamičnem javnem mobilnem telefonskem omrežju drugega operaterja.

5. doseganje ekonomij obsega in povezanosti

Ekonomije obsega so značilne za proizvodne procese, ki vsebujejo visoke fiksne stroške, kar je ena od značilnosti trgov elektronskih komunikacij. Ekonomije obsega lahko predstavljajo oviro za vstop na trg ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Družba Si.mobil ima nižje stroške zaključevanja govornih klicev na enoto od družbe WWI, saj v njegovem omrežju izvira in se zaključuje veliko več klicev v minutah kot v omrežju družbe WWI. Po drugi strani pa ima družba Si.mobil večje stroške zaključevanja govornih klicev na enoto kot družba Mobitel. Fiksni stroški postavitve omrežja so zelo visoki, variabilni stroški pa zaradi učinkov združevanja manjši.

Ekonomije povezanosti obstajajo, če so povprečni stroški za proizvod oziroma storitev nižji zaradi tega, ker se storitve izvajajo s strani istega podjetja skupaj z drugimi storitvami. Ekonomije povezanosti so značilne, kjer se storitve zagotavljajo preko enotnega omrežja. Zmogljivosti omrežja se lahko namreč deli na več storitev. Ekonomije povezanosti predstavljajo oviro za vstop novih konkurentov ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Družba Si.mobil lahko vedno izkorišča vertikalno povezanost med maloprodajnim in grosističnim trgom. Poslovni interes operaterja je, da doseže visoke grosistične cene, kar mu je omogočeno v primeru odsotnosti konkurence na grosističnem trgu, in na podlagi tako ustvarjenih zaslužkov na grosističnem trgu zniža cene na maloprodajnem trgu, s tem pa izriva konkurenco.

Agencija ugotavlja, da je v prvem polletju 2004 delež družbe Simobil v skupnem tržnem deležu zaključevanja klicev v skupnem dohodnem prometu v minutah znašal med 10 % - 15 % in da je imela družba Si.mobil okoli 20% tržni delež po številu registriranih končnih uporabnikov javnih mobilnih telefonskih omrežij (predplačnikov in naročnikov).

Na podlagi zgornjih ugotovitev agencija zaključuje, da je ekonomija obsega in povezanosti družbe Si.mobil podana v omejenem obsegu.

6. faza v razvoju trga

Dodatni pogled pri ocenjevanju stanja konkurence na trgu je presoja faze razvoja trga, od katere je odvisno veliko indikatorjev konkurence, kot npr. tržni deleži, ovire za vstop na trg in trend razvoja cen. Pri presoji faze razvoja trga ocenjujemo, v kateri fazi razvoja je trg: Ali je trg šele nastal, ali se nahaja v fazi rasti ali zrelosti. Fazo razvoja trga je mogoče opazovati in določiti preko razvoja različnih indikatorjev v času, kot so: število udeležencev na trgu, število vstopov na trg in izstopov iz trga, višina celotnih prihodkov, celotne količine in višina cen.

Glede na to, da je penetracija končnih uporabnikov na maloprodajnem trgu javnih mobilnih telefonskih storitev zelo visoka, iz tržne moči na maloprodajnem trgu pa izhaja tržna moč na grosističnem trgu zaključevanja govornih klicev, lahko sklepamo, da je trg v fazi zrelosti in je zaradi velikih razlik v tržnih deležih potrebno zagotoviti vse, da se poveča konkurenčnost na trgu. Potrebno je zagotoviti možnost migracije končnih uporabnikov od največjega operaterja k manjšim operaterjem preko ugodnih razmerij maloprodajnih in grosističnih cen. Agencija ugotavlja, da so se ta razmerja v preteklosti že izboljševala.

Ugotovitve o stanju konkurence na upoštevem trgu

Kot je bilo ugotovljeno, so vsi trgi za zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih sami po sebi monopolni trgi. Tržni delež družbe Si.mobil je torej konstantno 100%. Pri tem niso možna nihanja tržnega deleža kot tudi ne novi vstopi na ta posamični trg. S tem je konkurenca dejansko izključena. Vsak operater s svojim omrežjem edini lahko nudi dostop do svojih končnih uporabnikov. Prav tako mobilni operaterji nimajo vpliva na pogoje zaključevanja govornih klicev v omrežje družbe Si.mobil.

Agencija ugotavlja, da ni možno, da bi nek nov vstopnik lahko ponudil zaključevanje govornih klicev neposredno do končnih uporabnikov že obstoječih operaterjev, pa tudi postavitev novega omrežja bi zahtevalo zelo visoke investicije. Zamenjava operaterja, ki bi opravil storitev zaključevanja določenega govornega klica s strani uporabnika namreč ni možna, saj ima vsak operater svoje SIM kartice s svojim dodeljenim oštevilčenjem. Iz izsledkov merila o ovirah za vstop na upoštevni trg izhaja, da so ovire za vstop na obstoječi posamični upoštevni trg zaključevanja klicev (v danem primeru javno mobilno telefonsko omrežje družbe Si.mobil) nepremostljive. Poleg tega je tudi možnost vstopa novega operaterja na upoštevni trg kot tak zelo majhna, saj je na maloprodajnem trgu javnih mobilnih telefonskih storitev penetracija zelo visoka, zato je povečanje konkurenčnosti omejeno in odvisno le od migracije končnih uporabnikov.

Analiza merila o vplivu velikih uporabnikov na moč operaterjev je pokazala, da drugi operaterji niso v stanju, da bi lahko disciplinirali ravnanja zadevnega operaterja v primeru oblikovanja visokih cen zaključevanja govornih klicev.

Na podlagi merila o fazi v razvoju trga agencija ugotavlja, da je upoštevni trg v fazi zrelosti, zaradi visoke penetracije končnih uporabnikov ni veliko možnosti za pridobivanje novih končnih uporabnikov, ampak se končni uporabniki v večji meri lahko pridobijo le z migracijo že obstoječih končnih uporabnikov.

Iz uporabe merila o tehnološki prednosti izhaja, da družba Si.mobil nima tehnološke prednosti in s tem vodilne vloge na področju tehnologije in pri uvajanju novih storitev pred

družbo Mobitel, ima pa takšno prednost napram manjšem mobilnem operaterju družbi WWI. Prav tako je razvidno, da je ekonomija obsega in povezanosti družbe Si.mobil podana v omejenem obsegu. Pravkar navedene ugotovitve, ob upoštevanju vseh izsledkov uporabljenih meril, ne morejo spremeniti dejstva, da ima družba Si.mobil na obravnavanem upoštevem trgu pomembno tržno moč.

Agencija na podlagi meril o tržnem deležu, ovirah za vstop na trg in vpliva velikih uporabnikov na moč operaterja ugotavlja, da analiza ostalih meril za določitev pomembne tržne moči iz 19. člena ZEKom, ki bi lahko pokazala velikostno razmerje potencialnega operaterja s pomembno tržno močjo proti drugim konkurentom, ne bi mogla privedi do drugačnih zaključkov o stanju na monopolnem trgu.

Agencija mora pri opravljanju tržne analize upoštevati tako obstoječa dejstva, kot tudi relevantne potencialne spremembe na upoštevem trgu v bližnji prihodnosti oz. do naslednjih tržnih analiz. Tržna analiza pri ugotavljanju stanja na trgu tako upošteva obdobje do naslednjega pregleda stanja na upoštevem trgu. Glede na določilo 21. člena ZEKom mora agencija tržne analize opravljati v rednih časovnih intervalih, ki ne smejo biti daljši od enega leta. Agencija na podlagi gornjih ugotovitev ugotavlja, da v navedenem časovnem okviru ni mogoče pričakovati spremembe z vidika tržnega deleža, saj gre za monopolni trg, prav tako pa kupci storitev ne bodo pridobili potrebne izravnalne kupne moči, to je moči, da bi lahko ogrozila tržni položaj družbe Si.mobil.

Agencija je ob upoštevanju vseh gornjih navedb v skladu z 19. členom ZEKom družbo Si.mobil na upoštevem trgu »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« določila za operaterja s pomembno tržno močjo, saj ima položaj enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Agencija je zato odločila tako kot izhaja iz 1. točke izreka te odločbe.

E. O obveznostih operaterja s pomembno tržno močjo

V skladu z drugim odstavkom 22. člena ZEKom mora agencija z odločbo s katero določa operaterja s pomembno tržno močjo le temu hkrati naložiti vsaj eno izmed obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom. Izhodišče za ugotovitev primernih obveznosti za regulacijo trga so motnje, ki so že prisotne na trgu kot tudi potencialne motnje, ki lahko nastopijo v prihodnosti. Agencija je pri analizi upoštevnega trga ugotovila, da so prisotne oz. lahko nastopijo motnje na upoštevem trgu, ki so navedene v nadaljevanju.

Operater s pomembno tržno močjo – družba Si.mobil - lahko svoj položaj izkoristi v smeri postavitve previsokih cen zaključevanja klicev v svoje omrežje.

Agencija se pri sprejemanju ukrepov odloča tako, da operaterju s pomembno tržno močjo naloži tiste obveznosti, ki so potrebne za doseg ciljev iz 120. člena ZEKom. Pri tem gre predvsem za pospeševanje učinkovite konkurence pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij, elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti ter storitev in skrb za interese državljanov EU. Prav tako želi agencija s sprejetimi ukrepi

prispevati k razvoju notranjega trga. Agencija mora pri izbiri obveznosti, ki jih bo naložila operaterju s pomembno tržno močjo, ravnati v skladu z načelom sorazmernosti kot to določa drugi odstavek 22. člena ZEKom. To pomeni, da lahko agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo zgolj tiste obveznosti, ki so nujno potrebne za dosego ciljev. Pri tem morajo biti koristi, ki so posledica delovanja agencije, v sorazmerju z dolžnostmi oz. obveznostmi, ki so naložene operaterju s pomembno tržno močjo.

Agencija je na podlagi opravljene analize ocenila, da je potrebno družbi Si.mobil naložiti obveznosti iz 23., 24., 26. in 27. člena ZEKom in so podrobneje opredeljene v nadaljevanju. Pri teh obveznostih gre za komplementarne in ne alternativne obveznosti, saj je le z naložitvijo vseh obveznosti hkrati mogoče preprečiti ugotovljene dejanske in potencialne motnje na upoštevem trgu.

1. Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Agencija lahko na podlagi 26. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo obveznost, da ugotovi vsem razumnim zahtevam za operatorski dostop do in uporabo določenih omrežnih elementov in povezanih zmogljivosti. Pri tem agencija lahko naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti.

Tako ravna agencija zlasti, kadar oceni, da bi zavrnitev operatorskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju, ali da ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Z naložitvijo navedene obveznosti se želi preprečiti dejanja, ki so necenovne narave.

Družba Si.mobil ima 100% tržni delež na upoštevem trgu, kar ji omogoča, da sprejema odločitve povsem neodvisno od ravnanj ostalih udeležencev na trgu. Družba Si.mobil je tako v položaju, ko lahko prepreči oz. omeji zaključevanje klicev v svojem javnem mobilnem telefonskem omrežju. Tak učinek je lahko dosežen tudi s postavitvijo pogojev, ki niso cenovne narave kot npr. zavlacavanje postopka zaključevanja klicev, postavljanje nekonkurenčnih pogojev in podobno.

Agencija ocenjuje, da mora družba Si.mobil ugoditi vsem razumnim zahtevam za dostop do svojega javnega mobilnega telefonskega omrežja in uporabo določenih omrežnih elementov in povezanih zmogljivosti, ki so nujno potrebni zaradi zaključevanja klicev v tem omrežju.

Agencija je zaradi navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost, da ugotovi vsem razumnim zahtevam za dostop do določenih omrežnih elementov oziroma naprav v okviru svojega javnega mobilnega telefonskega omrežja zaradi zaključevanja klicev v tem omrežju kot izhaja iz prve alineje 2. točke izreka te odločbe, da zagotovi odprt dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih pomembnih tehnologij, kjer je to nujno potrebno za zagotavljanje storitev zaključevanja klicev kot izhaja iz druge alineje 2. točke izreka te odločbe ter zagotovi operatorski dostop do sistemov za podporo obratovanju ali podobnih sistemov programske opreme za potrebe zaključevanja klicev kot izhaja iz tretje alineje 2. točke izreka te odločbe.

Agencija ugotavlja, da pomeni obveznost zagotavljanje odprtega dostopa do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih pomembnih tehnologij, dostop do vseh potrebnih

infrastrukturnih elementov družbe Si.mobil, kar omogoča da lahko drugi medomrežno priključeni operater dostopa do končnih uporabnikov družbe Si.mobil.

Agencija je mnenja, da je naložena obveznost nujna zaradi zagotovitve možnosti vzajemnega delovanja med operaterji in zagotavljanja pravične konkurence.

Družba Si.mobil se mora v skladu z 2. točko drugega odstavka 26. člena ZEKom v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo dostop do javnega mobilnega telefonskega omrežja. Agencija meni, da je ta obveznost učinkovito in potrebno sredstvo za doseganje in sklepanje kasnejših sporazumov o dostopu do javnega mobilnega telefonskega omrežja in zaključevanja klicev v tem omrežju.

Družba Si.mobil ne sme kot to določa 3. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom zavrniti že odobrenega dostopa do zmogljivosti. Agencija meni, da je ta obveznost nujna, ker bi zavrnitev že odobrenega dostopa dejansko pomenila onemogočanje dostopa do javnih mobilnih telefonskih omrežij in s tem posledično do zaključevanja klicev v tem omrežju. To pa bi operaterju poslabšalo položaj na maloprodajnem trgu, kar pa ne bi bilo v interesu končnih uporabnikov.

Agencija je zaradi vsega navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost, da se v dobro veri pogaja z operaterji, ki zahtevajo dostop do javnega mobilnega telefonskega omrežja zaradi zaključevanja klicev v tem omrežju kot izhaja iz četrte alineje 2. točke izreka te odločbe in obveznost, da ne zavrne že odobrenega dostopa do javnega mobilnega telefonskega omrežja zaradi zaključevanja klicev v tem omrežju kot izhaja iz pete alineje 2. točke izreka te odločbe.

Agencija ugotavlja, da je naložena obveznost družbi Si.mobil sorazmerna glede na koristi pri vzpostavljanju učinkovite konkurence na trgu elektronskih komunikacij in da naložene obveznosti ne zahtevajo večjih dodatnih stroškov v infrastrukturo družbe Si.mobil in da obstoječa kapaciteta infrastrukture omogoča zaključevanje klicev potencialnih operaterjev. Agencija meni, da zaključevanje klicev v javnem mobilnem telefonskem omrežju družbe Si.mobil alternativnim operaterjem omogoča, da dostopajo do končnih uporabnikov družbe Simobil.

Agencija zaključuje, da so naložene obveznosti nujne, da se zagotovi učinkovita konkurenca na trgu in poveča izbira končnim uporabnikom. Navedene obveznosti bodo omogočale potencialnim operaterjem dostop do končnih uporabnikov družbe Si.mobil ter s tem posledično povečanje možnosti izbire končnih uporabnikov in izboljšanje kakovosti zadevne storitve.

2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Agencija lahko na podlagi 24. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z operaterskim dostopom.

Z naložitvijo obveznosti se zlasti zagotovi, da operater s pomembno tržno močjo uporablja enakovredne pogoje operaterskega dostopa v enakovrednih okoliščinah za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve, ter zagotavlja drugim operaterjem enako

kakovostne storitve in informacije v zvezi z operaterskim dostopom pod enakimi pogoji kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih podjetij ali partnerskih podjetij.

Družba Si.mobil ne sme diskriminirati različnih operaterjev in mora zaradi zagotovitve konkurenčnosti postaviti, določiti in uporabljati enake pogoje za vse operaterje. Diskriminatorno obnašanje operaterja s tržnim položajem kot ga ima družba Si.mobil bi utegnilo postaviti določenega operaterja v privilegiran položaj v razmerju do drugega operaterja.

Sama naložitev obveznosti operaterskega dostopa do javnega mobilnega telefonskega omrežja družbe Si.mobil in zaključevanje klicev v tem omrežju ni dovolj za preprečevanje obstoječih in potencialnih motenj na trgu. Družba Si.mobil ima namreč ekonomski interes za določena ravnanja kot so: zagotovitev storitev v slabši kvaliteti, preprečitev dostopa do določenih nujnih informacij v zvezi z zaključevanjem klicev, zamude pri zagotavljanju informacij, določitev neprimernih pogodbenih pogojev oz. zvezanost storitev. Vse to so ovire za vstop na trg. V skladu s tem mora družba Si.mobil zagotavljati drugim operaterjem informacije in enako kakovostne storitve pod enakimi pogoji, kot jih družba Si.mobil zagotavlja sebi ali drugim, partnerskim podjetjem.

Agencija ob tem ocenjuje, da je obveznost enakega obravnavanja dopolnilni instrument regulacije trga k obveznosti dopustitve operaterskega dostopa.

Agencija ugotavlja, da bi družba Si.mobil lahko imela interes, da v primeru, ko zaradi nadzora cen ne bi mogla preprečevati konkurenco, oblikuje necenovne parametre, ki preprečujejo konkurenco. Diskriminatorno obnašanje operaterja s pomembno tržno močjo bi postavilo posameznega operaterja v privilegiran položaj naproti ostalim operaterjem. Iz navedenega razloga je naložitev obveznosti enakega obravnavanja nujno potrebna.

Družba Si.mobil v dopisu z dne 13.7.2005 predlaga, da se spremeni obveznost enakega obravnavanja na način, da družba Si.mobil pri oblikovanju cen zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju ne bi razlikovala govornih klicev glede na to iz katerega slovenskega mobilnega omrežja govorni klic izvira. Agencija takšen predlog odločno zavrača, saj bi takšen predlog imel za posledico neenako obravnavo končnih uporabnikov javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji napram končnim uporabnikom iz javnih mobilnih telefonskih omrežij.

Agencija ocenjuje, da je naložena obveznost družbi Si.mobil sorazmerna in nujna, saj zagotavlja enako obravnavanje obstoječih operaterjev na trgu. Prav tako omogoča in pospešuje vstop novih operaterjev z namenom ponujanja maloprodajnih storitev končnim uporabnikom, obenem pa zagotavlja potencialnim operaterjem, da bodo deležni enakega obravnavanja in pridobivali enake informacije kot njihovi konkurenti ali povezane družbe Si.mobil. Interes končnih uporabnikov je, da na trgu deluje več operaterjev in da ponujajo čim širšo paleto produktov in storitev za primerno ceno.

Agencija je na podlagi vsega navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost enakega obravnavanja, v okviru katere mora zagotoviti enakovredne pogoje v enakovrednih okoliščinah za vse operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve kot izhaja iz prve alineje 3. točke izreka te odločbe in obveznost zagotavljanja storitev in informacij drugim operaterjem v zvezi z operaterskim dostopom pod enakimi pogoji in z enako kvaliteto kot za svoje storitve ali storitve partnerskih podjetij kot izhaja iz druge alineje 3. točke izreka te odločbe.

3. obveznost zagotavljanja preglednosti

Agencija lahko na podlagi 23. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo, da zagotavlja preglednost glede medomrežnega povezovanja tako, da od njega zahteva razkritje določenih informacij v zvezi medomrežnim povezovanjem, na primer računovodske informacije, tehnične specifikacije, značilnosti omrežja, pogoje izvedbe in uporabe, cene.

Namen obveznosti zagotavljanja preglednosti je, da imajo vsi operaterji na trgu možnost vpogleda v pogoje za dostop do javnega mobilnega telefonskega omrežja zaradi zaključevanja govornih klicev v tem omrežju.

Agencija ocenjuje, da bi bilo potrebno družbi Si.mobil skupaj z obveznostjo enakega obravnavanja naložiti tudi obveznost zagotavljanja preglednosti, saj gre pri zaključevanju govornih klicev za tehnično zahtevno storitev. Izvajanje obveznosti enakega obravnavanja je v tem primeru mogoče le s hkratnim transparentnim prikazom vseh informacij in pogojev za zaključevanje govornih klicev. Operater s pomembno tržno močjo mora opisati storitve, ki jih ponuja v zvezi z zaključevanjem govornih klicev, razčlenjene na komponente v skladu s tržnimi potrebami, ter z njimi povezani pogoji, roki vključno s cenami.

Agencija obenem ocenjuje, da bi v praksi lahko prišlo do tega, da bi družba Si.mobil posameznim operaterjem pri pogajanjih ponujala različne pogoje za zaključevanje klicev, v primeru, da agencija ne bi naložila obveznosti zagotavljanja preglednosti ter da je potrebno zaradi potrebe po ohranitvi oz. povečanju preglednosti pogojev za dostop do javnega mobilnega telefonskega omrežja družbe Si.mobil zaradi zaključevanja govornih klicev v tem omrežju, naložiti obveznost objave pogojev tudi v prihodnosti.

Agencija je na podlagi navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost, da pripravi in objavi na svoji spletni strani pogoje (tehnične specifikacije, cene in druge pogoje), ki jih je potrebno izpolniti za dostop do svojega javnega mobilnega telefonskega omrežja, za zaključevanje govornih klicev v tem omrežju, v roku 90 dni od dokončnosti te odločbe.

Agencija ocenjuje, da je objava pogojev sorazmeren ukrep, saj prispeva k transparentnemu delovanju družbe Si.mobil, hkrati pa dopolnjuje naloženo obveznost enakega obravnavanja. Z objavo pogojev se preprečuje nastajanje ovir za vstop na trg. S tem se zagotovi učinkovito konkurenco pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij, elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti ter storitev.

Agencija je zaradi vsega navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost zagotavljanja preglednosti kot to izhaja iz 4. točke izreka te odločbe.

4. Obveznost cenovnega nadzora

Agencija lahko na podlagi 27. člena ZEKom operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznosti v zvezi s pokrivanjem stroškov in nadzorom cen, vključno z obveznostmi glede stroškovne naravnosti cen in obveznostmi glede sistemov stroškovnega računovodstva, v povezavi z zagotavljanjem operaterskega dostopa.

Agencija se za naložitev tovrstnih obveznosti odloči v primerih, ko oceni, da bi operater s pomembno tržno močjo zaradi pomanjkanja učinkovite konkurence utegnil obdržati previsoke cene.

Cene zaključevanja klicev v javno mobilno telefonsko omrežje so previsoke, če lahko operater doseže nerazumno visoke dobičke, brez bojazni po izgubi tržnega deleža. To se lahko zgodi, če so ovire za vstop na trg zelo visoke oz. če ima operater na trgu monopol in s tem prevladujoč tržni položaj.

Družba Si.mobil ima lahko zaradi odsotnosti učinkovite konkurence ekonomski interes za določena ravnanja, kot je potencialno postavljanje prekomernih cen v škodo uporabnikov, ob odsotnosti regulacije pa obstaja možnost uresničevanja tega interesa, predvsem za klice iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji.

Družba Si.mobil je monopolist pri nujenju storitev zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju in ima podpisan komercialni dogovor z družbo Mobitel o asimetričnosti cen zaključevanja govornih klicev v javnem mobilnem telefonskem omrežju. Družba Si.mobil lahko izkorišča to prednost pri opravljanju navedenih storitev. Družba Si.mobil je tako v položaju, da lahko oblikuje cene za zaključevanje govornih klicev iz omrežij na fiksni lokaciji na visoki ravni.

Trenutno družba Si.mobil oblikuje cene zaključevanja klicev v svoje javno mobilno telefonsko omrežje različno za različne operaterje omrežij, iz katerih ti klici izvirajo (omrežij na fiksni lokaciji in drugih mobilnih omrežij), Tako je družba Si.mobil v opazovanem obdobju analize govorne klice iz telefonskih omrežij na fiksni lokaciji zaključevala v svojem omrežju po ceni, ki je za 49% presejala EU povprečje cen zaključevanja klicev v mobilnih omrežjih, z enim operaterjem mobilnega omrežja pa ima podpisan komercialni dogovor o asimetriji cen (28 % asimetričnost cen v opazovanem obdobju, oziroma 60% po opazovanem obdobju), pri čemer so bile v proučevanem obdobju povprečne cene zaključevanja klicev (večja prometna obremenitev) v omrežju družbe Si.mobil, ki izvirajo iz mobilnega omrežja tega operaterja za 29 % nižje od EU povprečja cen zaključevanja klicev v mobilnih omrežjih. Navedene cene zaključevanja klicev niso bile stroškovno naravnane. Drug mobilni operater ni sklenil komercialnega dogovora z družbo Si.mobil o asimetriji cen zaključevanja klicev, zato družba Si.mobil zaključuje klice, ki izvirajo iz njegovega omrežja po ceni, ki za 28% presega EU povprečje cen zaključevanja klicev v mobilnih omrežjih.

Agencija želi z naloženo obveznostjo cenovnega nadzora iz 5. točke izreka te odločbe vzpostaviti izenačitev cen zaključevanja vseh vrst klicev. To pa pomeni, da mora družba Si.mobil oblikovati ceno ponudbe zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju, ki izvirajo iz različnih drugih omrežij na enakem nivoju. Na ta način se prepreči, da bi družba Si.mobil oblikovala previsoke cene zaključevanja govornih klicev iz omrežij na fiksni lokaciji in se sledi praksi drugih držav članic EU. Agencija ocenjuje, da je enotna cena zaključevanja govornih klicev nujna za zagotovitev konkurenčnosti na upoštevem trgu.

Navedeno popolno izenačitev cen zaključevanja govornih klicev v omrežju Si.mobil, ki izvirajo iz različnih javnih telefonskih omrežij (mobilnih in fiksni) bo morala družba Si.mobil doseči do 1.1.2008, tako da:

- postopoma zniža ceno zaključevanja govornih klicev iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji v svojem omrežju, pri čemer sledi dinamiki sprememb cen zaključevanja govornih klicev iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji v omrežju družbe Mobitel, in
- oblikuje cene zaključevanja vseh vrst govornih klicev v svojem omrežju tako, da se le-te približujejo in se postopoma do 1.1.2008 vzpostavi njihovo popolno izenačitev, ne glede

na to, ali govorni klici izvirajo iz drugih javnih mobilnih telefonskih omrežij ali javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji.

Agencija je pri tem upoštevala že sklenjen komercialni dogovor o asimetriji cen, tako da se navedena izenačitev cen zaključevanja govornih klicev, ki izvirajo iz mobilnih omrežij doseže postopoma: družba Si.mobil mora približevati ceno zaključevanja govornih klicev iz drugih javnih mobilnih telefonskih omrežij v svoje omrežje cenam zaključevanja govornih klicev iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji v svojem omrežju, ob vsaki nameravani spremembi cen zaključevanja govornih klicev iz javnih mobilnih telefonskih omrežij. Ne glede na navedeno pa mora do 1.1.2008 oblikovati enotno ceno zaključevanja govornih klicev iz vseh vrst javnih telefonskih omrežij v svoje omrežje. Tako oblikovana cena pa ni nujno stroškovno naravnana.

Agencija družbi Si.mobil nalaga, da na njeno zahtevo predloži podrobno kalkulacijo cen zaključevanja vseh vrst govornih klicev v svoje omrežje, iz katere bodo razvidni vsi elementi te cene, vključno s stroškovno strukturo lastne cene. Le tako bo agencija imela vpogled v strukturo cene, še zlasti v primeru spremenjenih konkurenčnih razmer.

Agencija se pri sprejemanju ukrepov odloča tako, da operaterju s pomembno tržno močjo naloži takšno obveznost, ki je potrebna za doseg ciljev iz 120. člena ZEKom. Agencija ugotavlja, da bo le naložena obveznost zagotovila, da bodo končni uporabniki, ki kličejo iz omrežja na fiksni lokaciji, dolgoročno imeli enake pogoje kot končni uporabniki, ki kličejo iz javnih mobilnih telefonskih omrežij.

Cene zaključevanja vseh vrst klicev v omrežju družbe Si.mobil pa niso nujno stroškovno naravnane. Agencija družbi Si.mobil v okviru obveznosti cenovnega nadzora ne nalaga obveznosti, da bi morala cene zaključevanja klicev iz vseh vrst javnih telefonskih omrežij, stroškovno naravnati. Takšen ukrep bi bil po mnenju agencije nesorazmeren.

Agencija je pri tehtanju sorazmernosti ukrepov, glede na ugotovitve, ki izhajajo iz Analize upoštevne trga št. 16-2/2005, ugotovila, da so navedene obveznosti cenovnega nadzora, kot izhajajo iz 5. točke izreka te odločbe, primerne in sorazmerne. Število končnih uporabnikov v omrežju družbe Si.mobil je bistveno manjše kot je število končnih uporabnikov v omrežju družbe Mobitel. Glede na količino minut zaključenih govornih klicev v posameznih mobilnih omrežjih ima glede na celoto zaključenih govornih klicev v minutah v vseh mobilnih omrežjih, Si.mobil precej manjši delež od največjega operaterja.

Zaradi navedenega Agencija meni, da bi bila naložitev obveznosti cenovnega nadzora v obliki stroškovne usmerjenosti cen na podlagi HCA FDC (metoda popolne alokacije preteklih stroškov) ali prilagojenega FL-LRIC modela in v podporo stroškovni usmerjenosti cen, naložitev obveznosti vzpostavitve stroškovnega računovodstva ter vodenja ločenih računovodskih evidenc, nesorazmeren ukrep. Dodatno bi naložitev obveznosti oblikovanja cen in izračuna stroškov na podlagi prilagojenega FL-LRIC modela zahtevala angažiranje kapacitet in sredstev v obsegu, ki bi bil nesorazmeren glede na koristi in vpliv družbe Si.mobil na trgu mobilnih telefonskih storitev.

Agencija je pri oceni primernosti in sorazmernosti obveznosti cenovnega nadzora proučila tudi ukrepe pristojnih nacionalnih regulatornih organov v drugih državah članicah EU in komentarje Evropske komisije v zvezi z notifikacijami ukrepov na upoštevem trgu Zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih.

Družba Si.mobil v dopisu z dne 13.7.2005 predlaga, da se črta celotno poglavje 7.4. Analize upoštevne trga št. 16-2/2005, ki obravnava predlog obveznosti cenovnega nadzora, ter da

agencija družbi Si.mobil ne naloži nobenih obveznosti cenovnega nadzora, saj bi bil takšen ukrep po njenem mnenju nesorazmeren. Družba Si.mobil namreč meni, da bi bilo smiselno začeti razmišljati o zmanjševanju asimetrije cen zaključevanja klicev med družbo Mobitel in družbo Si.mobil, šele takrat, ko bo prišlo do začetka pozitivnega razvoja konkurence in bo družba Si.mobil šele začela pridobivati tržni delež. Družba Si.mobil nadalje navaja, da je nemogoče zahtevati, da bi bile ob sedanjih anomalijah na trgu cene družbe Si.mobil oblikovane tako, da bi bila razlika med maloprodajnimi in grosističnimi cenami primerna. Družba Si.mobil tako predlaga izenačitev cen zaključevanja klicev iz slovenskih mobilnih omrežij v omrežje družbe Si.mobil, kar bi manjšemu mobilnemu operaterju omogočilo večjo konkurenčnost, vsa ostala prilagajanja cen družbe Si.mobil pa naj bi bila predpisana kot rezultat naslednjih analiz upoštevne trga.

Agencija je v večji meri upoštevala pripombe družbe Si.mobil, in sicer tako, da je obveznost cenovnega nadzora oblikovala ob upoštevanju potrebnosti asimetrije cen, že vzpostavljene na podlagi komercialnega dogovora med družbo Si.mobil in družbo Mobitel, za krepitev tržnega deleža družbe Si.mobil in s tem povečanja konkurenčnosti.

Kljub manjšemu številu končnih uporabnikov in tržnemu deležu pri celotnem dohodnem prometu, ki se zaključi v njegovem omrežju, v primerjavi z družbo Mobitel, pa to še ne pomeni, da družba Si.mobil nima možnosti zviševanja cen zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju. To možnost mu daje njegov tržni položaj. Družba Si.mobil, tako kot vsak operater s svojim omrežjem, edini lahko nudi dostop do svojih končnih uporabnikov in ima dejanski monopol nad to storitvijo. Družba Si.mobil, kot operater na področju javnih mobilnih telefonskih storitev, ima s svojim signalom pokrito celotno območje Republike Slovenije, ima svoje naročnike do katerih lahko edino ona nudi storitev zaključevanja govornih klicev in ima torej 100% tržni delež pri zaključevanju govornih klicev v svojem omrežju. Prav tako drugi mobilni operaterji nimajo vpliva na pogoje zaključevanja govornih klicev v omrežje družbe Si.mobil.

Zaradi vsega navedenega agencija meni, da je družbi Si.mobil potrebno naložiti obveznost cenovnega nadzora, da se s tem prepreči oblikovanje previsokih cen zaključevanja govornih klicev, ki izvirajo iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji. Prav tako se bodo postopoma izenačile cene zaključevanja govornih klicev iz javnih mobilnih telefonskih omrežij in javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji, kar bo zagotovilo, da bodo končni uporabniki, ki kličejo iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji dolgoročno imeli enake pogoje kot končni uporabniki, ki kličejo iz javnih mobilnih telefonskih omrežij. Nenazadnje je družbi Si.mobil potrebno navedeno obveznost cenovnega nadzora naložiti zaradi zaščite najmanjšega operaterja, saj bi lahko z diskriminatornim obnašanjem postavil družbo WWI, ki ima manjšo tržno moč, v slabši položaj naproti ostalim.

Agencija je na podlagi vsega navedenega družbi Si.mobil naložila obveznost cenovnega nadzora kot izhaja iz 5. točke izreka te odločbe.

Ker pri vodenju upravnega postopka niso nastali stroški, je agencija odločila kot izhaja iz 6. točke izreka te odločbe.

V skladu s 117. členom ZEKom izdaja direktor agencije splošne akte ter odloča o posamičnih zadevah iz pristojnosti agencije.

V skladu s 118. členom ZEKom so odločbe agencije v upravnem postopku dokončne, zato zoper to odločbo ni pritožbe.

Pravni pouk:

Zoper to odločbo je v skladu s 119. členom ZEKom mogoče sprožiti upravni spor v roku 30 dni od njene vročitve. Upravni spor se sproži s tožbo, ki se vloži pri Upravnem sodišču Republike Slovenije v Ljubljani. O sporu odloča Upravno sodišče Republike Slovenije na sedežu v Ljubljani. Tožbo se lahko pošlje priporočeno po pošti ali da ustno na zapisnik pri sodišču. Tožba se vloži v treh izvodih, priložiti pa je treba to odločbo v izvirniku ali overjenem prepisu.

Ta odločba je na podlagi 22. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 40/04) takse prosta.

Odgovorna oseba:
Tomaž Simonič
v.d. direktorja